Operetno dogajanje v ljubljanski Operi med obema vojnama

Henrik Neubauer
Samostojni raziskovalec
Independent researcher

Operete v obdobju ravnatelja Friderika Rukavine (1918–1925)

Prvega opernega ravnatelja novoustanovljenega gledališča, hrvaškega dirigenta Friderika Rukavina (1883–1940) naj bi v Ljubljano pripeljal takratni režiser dramskega dela gledališča, Hinko Nučič (1883–1970).¹ V njegovem obdobju je bilo na sporedu 109 predstav, od tega 78 oper, 18 baletov in le 11 operet.

Prva predstava Narodnega gledališča v Ljubljani, kot so novo ustanovo imenovali, je bila še pred koncem vojne Finžgarjev *Divji lovec* 29. septembra 1918. Operno gledališče je začelo predstave uprizarjati z opereto *Michujevi hčerki* francoskega skladatelja Andréa Messagerja (1853–1929) 21. novembra 1918, sledile so še operete *Cornevillski zvonovi* Roberta Planquetta (1848–1903) 20. decembra 1918, *Mam'zelle Nitouche* Hervéja 21. januarja 1919, *Slovaška princeska* manj znanega češkega skladatelja Rudolfa Piskačeka (1848–1940) in *Madame Favart* Jacquesa Offenbacha 24. maja 1919.

Poročevalec –n– je napisal, da ima *Mesagerjeva opereta*

v glasbi humor, je laskava, prikupna in zabavna, orkestralno barvita, v vokalnem delu polna pestrosti, živahnosti in ponekod operne fature, v dejanju pa podaja dokaj ljubeznivih prizorov in jasno očrtanih značajeve ter je skoro bolj mišljena kot vesela igra z ilustraci-

1 Borut Loparnik, »Friderik Rukavina in vprašanja repertoarnih vodil slovenske opere«, v *Slovenska opera v evropskem okviru*, ur. Dragotin Cvetko in Danilo Pokorn (Ljubljana: SAZU, 1982), 94.

*tivnimi glasbenimi točkami nego kot opereta v navadnem pomenu te besede.*²

Dokaj pohvalno so bili sprejeti Cornevilleški zvonovi, Mam'zelle Nitouche pa so skritizirali predvsem, ker je bila že tolikokrat na programu.

Za Slovaško princesko je B. napisal: »Lep, vabljev naslov, ki zbuja nestrpno radovednost in podžiga pričakovanja. Težko je reči, da je človek prevaran, a zadovoljen vendar ni.«³ –a– pa je menil, da je »predstava lepo uspela, pri čemer ima glavno zaslugo dobra režija«.⁴

Madame Favart je bila dobro sprejeta. Marij Kogoj je celo ocenil, da »v opereti ni takih neumnosti, kakršnih so operete običajno prenapolnjene«.⁵

V naslednji sezoni, 1919/20, so bile na sporedu štiri operete. Najprej so se 9. oktobra 1920 odločili za Millöckerjevega *Dijaka prosjaka*. Od 13. oktobra do 11. decembra 1920 je bila tiskarska stavka, zato časopisi skoraj dva meseca niso izhajali in ni bilo poročil o predstavah. Druga opereta te sezone je bila Offenbachova *Lepa Helena* 18. novembra 1919, nato 17. februarja 1920 Straussov *Netopir*. »Straussovemu Netopirju je kljub njegovi častitljivi starosti še danes vedno zagotovljen uspeh,«⁶ je napisal –n–. Zadnja premiera je bila *Poljska kri* Oskarja Nedbala (1874–1930), 9. maja 1920.

V sezoni 1920/21 je bila le ena premiera – 4. maja 1921 ponovno Mam'zelle Nitouche. Nepodpisani poročevalec je omenil, da »smo v letošnjem repertoarju odklonili opereto«⁷ in je ta opereta prišla na oder le zaradi gostje Irme Polak.

Vodstvo se je očitno odločilo, da ne bodo več uprizarjali operet, saj je bila naslednja šele 12. oktobra 1924 – Straussov *Netopir*. Fran Govekar ni bil več vezan na gledališče, in je ob uprizoritvi *Netopirja* napisal daljši članek, v katerem je povsem odklonil uprizarjanje operet.⁸

2 n, »Narodno gledališče. Michujevi hčerki«, *Slovenski narod* LI, št. 276 (22. november 1918): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-INKQCJWo>.

3 B., »Prosveta. Slovaška princeska«, *Slovenec* XLVII, št. 64 (18. marec 1919): 5, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-DRIEX8UH..>

4 a, »Narodno gledališče. Slovaška princeska«, *Jugoslavija* II, št. 69 (18. marec 1919): 4–5, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-YoP3O6Q9>.

5 Marij Kogoj, »Prosveta. Offenbachova, Madame Favart«, *Slovenec* XLVII, št. 125 (1. junij 1919): 5, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-GRXTLVY9>.

6 n, »Kultura. Straussovemu netopirju«, *Slovenski narod* LI, št. 40 (19. februar 1920): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-2EP7K779>.

7 Anon., »Prosveta. Mamzelle Nitouche«, *Jutro* II, št. 107 (6. maj 1921): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-L912JoVL>.

8 –[Fran Govekar], »Opereta v Ljubljani«, *Jutro* V, št. 243 (15. oktober 1924): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-6M1NEI8Q>.

Za Rukavino vodenje Opere gotovo ni bilo lahko, kar se kaže posebej ob vprašanju operete. V prvih dveh sezonah so bile na sporedu kar pogosto, ko jih zaradi nenehnih kritik ni bilo več toliko, pa so se začeli pojavljati glasovi v njihov prid.

Prevajalci operet so bili v tem obdobju že preizkušeni Župančič, Gestrin, Lah, Golar, nov je bil novinar Viktor Zalar. Tri operete je dirigiral znani pianist Janko Ravnik (1891–1982), nato eno Josip Čerin (1867–1951), Maks Unger (1888–1962) dve, Berto Perić (1893–1923), Ivan Brezovšek (1888–1942), Anton Neffat (1893–1950) in Antonin Balatka (1895–1958) pa po eno.

Režiserji so bili štirje: najprej iz Češke uvoženi Vladimir Marek (1882–1939), nato Josip Povh (1884–1951), ki je začel kot dramski igralec in je podobno kot Marek pogosto prevzemal tudi vodilne pevske vloge v operetah, ter dramski igralec Anton Danilo s pravim imenom Anton Cerar (1859–1947) in operni pevec in publicist Pavel Debevec (1895–1939).

Raznolik je bil tudi pevski ansambel. Zaradi pomanjkanja glasbenikov, pevcev in plesalcev jih je maja 1918 prvi upravnik Fran Govekar zbiral po vsej Češki. V Ljubljano so prišli režiser Marek, pevki Vera Skalska in Hana Pirkova – Igorova, basist Hugo Zathey, baletni mojster Václav Vlček ter nekaj godbenikov in baletnih plesalk. Med slovenskimi pevci, ki so nastopali v operetah, so bili Rezika Thaler, Leopold Kovač, Svetozar (Rudolf) Banovec, Djuka (Djuro) Trbuhović, Cirila Medved, pa tudi Čehinja Zdenka Zika in še Fran Mohorič, Tončka Šuštar, Ivan Mencin, Ksavera Gajeva, Alojz Sekula, Josip Rus, Vera Smolenska v manjših vlogah. Poleg tega so si pri operetah pomagali z dramskimi igralci, zaradi katerih je bilo marsikdaj potrebno prikrojiti njihove glasbene dele. Med temi so bili Vera Danilova, Polonica Juvan, Bojan (Bojko) Peček, Pavel Debevec, Pavel Rasberger, Maks Simončič, Zvonimir Rogoz, Lojze Potokar, Lojze Drenovec idr.

Ravnatelj Opere Rukavina je ob koncu sezone 1924/25 zbolel, naslednjo sezono je prevzel mesto opernega ravnatelja v Osijeku, nato je bil dve leti operni ravnatelj v Zagrebu, potem pa dirigent Narodnega divadla in Filharmonije v Pragi.

Operete v obdobju ravnatelja Mirka Poliča (1925–1939)

Mirko Polič (1890–1951), je bil med letoma 1918 in 1923 dirigent in ravnatelj opere v Osijeku in je po navedbah Cirila Cvetka že takrat pisal Mateju Hubadu (1866–1937), da bi rad prišel v Ljubljano.⁹ Takrat to ni bilo mogoče, po

9 Ciril Cvetko, »Mirko Polič, dirigent in skladatelj«, *Dokumenti Slovenskega gledališkega in filmskega muzeja* 31, št. 64–65 (1995): 46.

Rukavinovem odhodu pa je bilo mesto ravnatelja ljubljanske Opere prosto. V njegovem štirinajstletnem obdobju je bilo v Ljubljani na sporedu 214 glasbeno-gledaliških predstav, od tega približno ena četrtnina (56) operet, 23 pa krajših ali daljših baletov.

Kot prvo opereto je uprizoril Offenbachovega *Orfeja v podzemlju* 21. novembra 1925. Sledila je še *Grofica Marica* Imreja Kálmána 7. marca 1926. Obe je dirigiral novi dirigent Danilo Švara (1902–1981), režiral pa Josip Povh, ki so mu bile režije kar nekako usojene. Fr. G. (Fran Govekar) je v *Orfeju* posebej pohvalil dirigenta, celoto pa označil za medlo in neumetniško.¹⁰ Podobno je sodil tudi č. – skladatelj, publicist in kritik Emil Adamič (1877–1936).¹¹ Veliko več pohvalnih besed je Govekar namenil *Grofici Marici*. Pisal je o navdušenju publike in pohvalil vse sodelujoče.¹²

Naslednjo sezono so bile tri operetne premiere – *Terezina* Oskarja Strausa 11. novembra 1926, *Orlov* Bruna Granichstaedtna 3. aprila 1927 in ponovno *Poljska kri* Oskarja Nedbala 25. junija 1927. Vse tri je spet režiral Povh, prvi dve je dirigiral Švara, zadnjo pa Polič sam. Medtem ko je bila *Terezina* kot slaba kopija *Grofice Marice* pri poročevalcih¹³ zelo slabo sprejeta, je po premieri *Orlova* Govekar, ki je takrat z Adamičem zamenjal časopisa, že v prvem stavku zapisal: »*To je bil uspeh! Ne, to je bil triumf. Gledališče natlačeno polno.*«¹⁴ Adamič pa je svoj prispevek slikovito končal: »*Vsi so prav vneto pomagali, da je Orlov, ki je itak že napol tlel, končno zagorel v celem morju aplavzov, vzklikov in šepetanja.*«¹⁵ Tudi *Poljska kri*, ki jo Gove-

10 Fr. G. [Fran Govekar], »Kulturni pregled. Premijera v ljubljanski operi. Offenbach: Orfej v podzemlju«, *Jutro* VI, št. 272 (22. november 1925): 11, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-FSRHSCZD>.

11 č. [Emil Adamič], »Prosveta. Opera ‚Orfej v podzemlju‘«, *Slovenski narod* LVI-II, št. 269 (25. november 1925): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-XOZ5C934>.

12 Fr. G., »Kulturni pregled. Kalman Emerik: Grofica Marica«, *Jutro* VII, št. 57 (10. marec 1926): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-GE7QZQJ9>.

13 Fr. G., »Kulturni pregled. Oskar Strauss: Terezina«, *Jutro* VII, št. 261 (12. november 1926): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-8UKYLQ20>; in č., »Prosveta. Opera Terezina«, *Slovenski narod* LIX, št. 258 (13. november 1926): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-M4DHBOY3>.

14 Fr. G., »Prosveta. Opereta ‚Orlov‘«, *Slovenski narod* LX, št. 76 (5. april 1927): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-8RLG54AQ>.

15 č., »Kulturni pregled. Opereta ‚Orlov‘«, *Jutro* VIII, št. 81 (5. april 1927): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-4UX94WXS>.

kar¹⁶ opisuje kot eno najboljših čeških operet, je doživela nedeljen uspeh za vse sodelujoče pevce, balet, zbor, orkester, režiserja in dirigenta.

*Ob koncu sezone, po toliki resni muziki, si z mirno vestjo lahko vsakdo privošči Poljsko kri, s katero se prav gotovo ne bo zastrupil. Hiša je bila razprodana, cvetja in aplavza mnogo, premnogo,*¹⁷

je Adamič začel in končal svoj prispevek.

V sezoni 1927/28 so bile uprizorjene štiri operete, najprej *Bajadera* Imreja Kálmána 27. 11. 1927. Govekar je opereto zelo pohvalil: »Sinoči smo jo v Ljubljani prvič slišali. Dober sloves je šel pred njo, in prepričali smo se, da spada resnično med najboljše moderne operete.«¹⁸ Adamič je prišel šele na reprizo: »Kalman ni le fabrikant operet, temveč jih v resnici z izdatnim muzikalnim znanjem komponira, da doseže mestoma operne viške.«¹⁹

Za *Zmagovalko oceana* hrvaškega skladatelja Hirskega 21. januarja 1928 je Govekar napisal, da se »Hirschlerju po sobotnem neoporečno močnem uspehu ni treba več skrivati za pseudonimom 'Hirsky', zakaj njegova opereta [...] presega večino banalne robe modnih operet.«²⁰ Tudi Adamič je ocenjeval podobno: »Opereta je bila z vsem prav lepo opremljena in obeta blagajni zadovoljne čase.«²¹

Popolnoma nasprotno pa so ocenili *Lady X* (*Lepo neznanko*) Georga Edwardsa (1843–1911) 23. marca 1928. »Na lepaku stoji, da je to ameriška jazz-opereta, a vem, da ni z Ameriko niti v najmanjšem sorodstvu,«²² je napisal Govekar. Zelo pa je pohvalil režiserja Povhèta, pevce Poličevo, Drenovca, Pečka, Ribičevo, Povhèta, zbor, balet in orkester pod taktirko Antonína Balatke.

16 Fr. G., »Prosveta. Ljubljanska opera. Nedbal: 'Poljska kri', *Slovenski narod* LX, št. 144 (28. junij 1927): 5, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-GAEDCLR2>.

17 č., »Prosveta. Ljubljanska opera. Oskar Nedbal: 'Poljska kri', *Jutro* VIII, št. 150 (26. junij 1927): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-2ONH8YGB>.

18 Fr. G., »Kalman Emerik: Bajadera«, *Slovenski narod* LX, št. 258 (13. november 1927): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-H2AAVZDD>.

19 č., »Ljubljanska opereta. Repriza Bajadere«, *Jutro* VIII, št. 270 (15. november 1927): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-1HO2F289>.

20 Fr. G., »Ljubljanska opera. Hirschler Žiga: Zmagovalka Oceana«, *Slovenski narod* LXI, št. 20 (24. januar 1928): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-JO-oOo616>.

21 č., »Prosveta. Ljubljanska opera. Premijera operete, Zmagovalka oceana«, *Jutro* IX, št. 19 (22. januar 1928): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-GRUQDV4H>.

22 Fr. G., »Prosveta. Ljubljansko gledališče«, *Slovenski narod* LXI, št. 70 (24. marec 1928): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-WUF6367U>.

Čardaška kneginja Imreja Kálmána 28. maja 1928, je bila tudi v tisku sprejeta bolje, čeprav sta tako Govekar²³ kot nepodpisan poročevalec poudarjala, da je »danes že nekoliko nemoderna«.²⁴

Spomladi leta 1928 je bil objavljen intervju s takratnim upravnikom Narodnega gledališča v Ljubljani Radom Kregarjem²⁵ (1893–1962), v katerem je opravičeval izvajanje operet.

V novi sezoni je bila 18. oktobra 1928 najprej premiera *Boccaccia* Franza von Suppéja. Govekar²⁶ in Adamič²⁷ sta bila spet enotna, da je *Boccaccio* solidno operetno delo, ki prekaša različne modne enodnevnice.

Takoj po novem letu, 9. januarja 1929, je bila premiera operete *Pri treh mladenkah* Franza Schuberta in Heinricha Bertéja (1857–1924).

*Libretista sta napisala ljubezniv tekst, v katerega mešata spretno ljubkost z grotesko, resnost s šaljivostjo in sentimentalnostjo, tako, da pride prav vsak poslušalec na svoj račun,*²⁸

je pisalo v nepodpisanem poročilu. Govekar je omenil, da je »'Pri treh mladenkah', prav spretno sestavljena po Schubertovih motivih, pesmih in plesnih skladbah.«²⁹

Lehárjev *Grof Luksemburški* je bil 19. marca 1929, očitno sprejet z navdušenjem.

*Sinoči je žel Leharjev 'Grof Luksemburški', naš davni znanec izpred 15–20 let, na ljubljanskem opernem odru zmagovito vstajenje med brezkončnimi salvami aplavzov, ki jih ni hotelo biti konec,*³⁰

je poročal Govekar.

23 Fr. G., »Prosveta. Ljubljanska opera«, *Slovenski narod* LXI, št. 122 (29. maj 1928): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-BEMNDIOZ>.

24 Anon., »Operetna premijera v Ljubljani. 'Čardaška kneginja'«, *Jutro* IX, št. 125 (30. maj 1928): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-BKAGBQ76>.

25 Anon., »Za duha in srce. Naša drama (Interview z g. upravnikom inž. Kregarjem)«, *Slovenec* LVI, št. 55 (6. marec 1928): 6, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-UXXI6AXU>.

26 Fr. G., »Suppe: Boccaccio«, *Slovenski narod* LXI, št. 240 (19. oktober 1928): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-G1F5CTGF>.

27 Č., »Ljubljanska opera. Premijera operete 'Boccaccio'«, *Jutro* IX, št. 246 (19. oktober 1928): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-E2H9PKOJ>.

28 Anon., »Opereta Pri treh mladenkah«, *Jutro* X, št. 9 (10. januar 1929): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-I4OSURGV>.

29 Fr. G., »Prosveta. Pri treh mladenkah«, *Slovenski narod* LXII, št. 9 (11. januar 1929): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-5THSEAKY>.

30 Fr. G., »Prosveta. Grof Luksemburški«, *Slovenski narod* LXII, št. 65 (20. marec 1929): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-oMAP8EY3>.

Sezono je 26. aprila 1929 končal Straussov *Cigan baron*. Tudi ta premiera se je izšla v zadovoljstvo kritikov in publike.

Operetno sezono 1929/30 je odprla tretja povojna ponovitev *Mam'zelle Nitouche* (sicer pa že osma).

Beneška noč Johanna Straussa v predelavi Erika Wolfganga Korngolda (1897–1957) je bila premierno uprizorjena 13. novembra 1928. »Opereta je v tej obliki zelo prikupno delo tako v glasbenem oziru, kot v svoji slikovitosti in elegantni uglajenosti svoje dobe,«³¹ je napisal Adamič. V. – muzikolog Stan-ko Vurnik (1898–1932) – pa je potožil:

*Z vztrajno gojitvijo operete pri nas je opera vzgojila svojo specialno operetno publiko, žalibog. Ta, kakor sem videl, nima za glasbo nobenega smisla in ploska najbolj le surovi šali.*³²

Najbolj znana med operetami Carla Zellerja (1842–1998), *Tičar*, je imela premiero 15. decembra 1929. Govekar je imel o *Tičarju* boljše mnenje: »Sploh je bila predstava po zaslugi dirigenta g. Svetela vzgledno skrbno pripravljena in živahno izvajana. Uspeh je bil zato izreden, naravnost premier-ski.«³³ Tudi E. A. je napisal, da je imela opereta »močan uspeh, tudi gledališče je bilo polno. Želel bi tak obisk operi.«³⁴

23. februarja 1930 je prišel na spored *Netopir*, tretjič po vojni, sicer pa že šestič. »Vzlic vsemu vihanju modrih nosov tudi najresnejši človek rad sliši veselo, živahno muziko, se rad nasmeje ter pozabi vsaj za nekaj ur na vsakdanjo enoličnost in moro,«³⁵ je opravičeval izbiro te operete Adamič.

18. maja 1930 je prišla na vrsto še Fallova *Dolarska princesa*. Tudi to je komentiral Adamič: »Dolarska princesa pa ni v tej meri užgala kakor je naša opereta pričakovala, čeprav ni moči reči, da bi se naši izvajalci ne bili na vso moč potrudili.«³⁶

31 č., »Operetna premijera 'Beneška noč', *Jutro X*, št. 267 (14. november 1929): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-K7ILANCo>.

32 V. [Stanko Vurnik], »Ljubljanska opera: Beneška noč«, *Slovenec LVII*, št. 264 (19. november 1929): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-PQSQUWHY>.

33 Fr. G., »Prosveta. Tičar«, *Slovenski narod LXII*, št. 288 (16. december 1929): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-XKCUJMXM>.

34 E. A., »Opereta 'Tičnik', *Jutro X*, št. 295 (17. december 1929): 9, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-WJ965H7S>.

35 č., »Ljubljanska opera. Opereta 'Netopir', *Jutro XI*, št. 46 (25. februar 1930): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-R7PD0MUG>.

36 č., »Kulturni pregled. Iz ljubljanske opere. 'Dolarska princesa', *Jutro XI*, št. 117 (22. maj 1930): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-IISMU9oI>.

Naslednjo sezono, 1930/31, je 29. aprila 1931 zaznamovala izvedba izvirne slovenske operete Pavla Šivica (1908–1995) *Oj ta prešmentana ljubezen* na besedilo pevca, pisatelja in pesnika, člana ljubljanskega opernega pevskega zbora Maksa Simončiča (1887–1966), ki se je tokrat prvič predstavil kot libretist in se je pozneje pogosto ukvarjal s pisanjem operetnih besedil. Čeprav so bile na sporedu še tri operete tujih skladateljev, je največ zanimanja vzbudilo prav to Šivičevo prvo odrsko delo s podnaslovom burleskna opereta. Prvo slovensko operetno premiero je zelo poznavalsko ocenil Govekar:

*Šiviceva glasba se izraža predvsem v moderni plesni ritmiki skoraj dosledno mednarodnega značaja. Glasbeni stavek mu poteka naravno in kaže, da ima mladi avtor v skladanju že dokaj rutine. Odlikuje ga humornost v izražanju, zna biti prav prijetno melodičen in ne dvomim, da bo nekaj njegovih tangov, slowfoxov in valčkov kmalu popularnih.*³⁷

Emil Adamič si je predstavo ogledal šele kot eno od kar štirinajstih ponovitev in je pisal zelo pohvalno o mladem skladatelju: »Mislim, da bi g. Šivic z res prvovrstnim operetnim tekstom premagal vse druge in postal naš Lehar s častmi in polnim žepom!«³⁸ Iz obeh kritik ugotavljam, da je Šivic kljub nekaterim začetniškim napakam svoj odrski krst prestal uspešno, in je morda škoda, da se pozneje ni več lotil operet.

Poleg Šivičevega prvenca so to sezono 5. oktobra 1930 izvedli Straussovo *Veselo vojno*, za katero ni bilo nikakršnega odziva.

15. februarja 1931 so imeli na sporedu Millöckerjevega *Dijaka prosjaka* ter 13. junija 1931 *Vijolico z Montmartra* Emerika Kálmána. Govekar je bil z Millöckerjevo opereto očitno zadovoljen:

*Uprava je poskrbela, da sodeluje čim več opernih solistov in zato je bila predstava že skoraj tako dovršena, kakor je bila včasih pred prevratom, ko so tudi vse ženske partije pele operne pevke in moške partije operni pevci.*³⁹

37 Fr. G., »Nova izvirna opereta«, *Slovenski narod* LXIV, št. 97 (30. april 1931): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-PPBAIIQJ>.

38 č., »Kulturni pregled. 'Oj, ta prešmentana ljubezen'«, *Jutro* XII, št. 105 (8. maj 1931): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-EV5IKZUB>.

39 Fr. G., »Dijak prosjak«, *Slovenski narod* LXIV, št. 37 (16. februar 1931): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-NIJHD8GN>.

O *Vijolici z Montmartra* je pisal Adamič: »*Gotovo je Vijolica tako po svoji povesti, po muziki, uprizoritvi itd. izmed najboljših operet, kar smo jih letos videli na našem odru.*«⁴⁰

V sezoni 1931/32, so bile na sporedu spet štiri operete. Najprej 10. oktobra 1931 *Viktorija in njen huzar* madžarskega operetnega skladatelja Paula Abrahama (1892–1960). »*Prvi resničen in popoln uspeh letošnje naše gledališke sezone. Opereta triumfira nad dramo in opero,*« je začel svojo oceno Govekar in nadaljeval:

*Madžarski skladatelj Pavel Abraham je spoznal, da je nekompromisna čista glasba v današnji dobi sirota brez dote, a da je šlager-ska opereta nevesta, za katero se bori ves svetovni gledališki svet.*⁴¹

Tudi Adamič je imel neskončno veliko pripomb na »šlagersko okuženost« te operete.⁴²

Prvič pa je 29. novembra 1931 prišla na ljubljanski oder *Dežela smehljaja* avstrijskega skladatelja madžarskega rodu Franza Lehárja. Govekar je zelo pohvalil koreografa Petra Golovina (1894–1981), ki se je tokrat prvič predstavil tudi kot režiser in dodal: »*Leharjeva godba je visoko nad Abrahamovo; uvertura je prav zanimiva in lepa. Glasbeno opereta visoko zadovoljuje.*«⁴³ Adamič je v svojem poročilu poudaril:

*Muzikalno je opereta bliže operi nego običajni ducatni dunajski opereti. Ponekod je orkester prav resen, barvit, morda dokaj premasiven, no, očituje preizkušenega mojstra zveneče in zaokrožene melodike, situacijskega slikanja in živih ritmov.*⁴⁴

28. januarja 1932 so uprizorili igro iz romantičnih časov z glasbo od včeraj in danes *Trije mušketirji* avstrijskega skladatelja češkega rodu Ralpa Benatzkega (1884–1957). Govekar je glasbo Benatzkega primerjal s filmsko

40 č., »Kulturni pregled. 'Vijolica iz Montmartra' v ljubljanski operi«, *Jutro* XII, št. 136 (16. junij 1931): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-OMW7A7UD>.

41 Fr. G., »Viktorija in njen huzar«, *Slovenski narod* LXIV, št. 231 (12. oktober 1931): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-79G852C1>.

42 č., »Kulturni pregled. Opereta 'Viktorija in njen huzar' v Ljubljani«, *Jutro* XII, št. 239 (16. oktober 1931): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-JDFTG75R>.

43 Fr. G., »Dežela smehljaja«, *Slovenski narod* LXIV, št. 273 (30. november 1931): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-7ZDJGN71>.

44 č., »Kulturni pregled. Novosti ljubljanskega gledališča. 'Dežela smehljaja' v operi«, *Jutro* XII, št. 283 (8. december 1931): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-E16E3S1D>.

in jo označil kot »pravi glasbeni šarivari«. ⁴⁵ Adamič je posebej pohvalil režiserja Bratka Krefta (1905–1996): »Živahna, kaleidoskopsko mavrična igra je prava radost za sodobnega, duhovite invencije polnega režiserja.« ⁴⁶

Zadnja opereta te sezone je bila hrvaška uspešnica *Mala Floramye* Iva Tijardovića (1895–1976). Adamič je v svoji oceni napisal slikovit uvodnik:

Težke, olimpijske oblake, ki so v zadnjem času pluli nad našo muziko, je v sredo zvečer v operi razpihalo vroče in radostno južno solnce, zavalovalo je naše morje, zapeli, zasmejali so se naši originalni Spličani, zmagala je na celi črti 'Mala Floramye'. ⁴⁷

Naslednjo sezono so 22. oktobra 1932 predstavili tudi novo slovensko delo – jazz opereto *Erika* Janka Gregorca (1905–1989), člana opernega orkestra v Ljubljani, ki je bil najplodovitejši skladatelj operet pri nas, saj jih je v letih 1931 do 1956 napisal trinajst. Govekar je dal svojemu poročilu pomenljiv naslov 'Velik uspeh izvirne operete' in je očitno spremenil svoje odklonilno mnenje do operete iz leta 1924: »Viharni, brezkončni aplavzi in po vsakem dejanju voz šopkov. Pa smo se res prav dobro zabavali. Kako se časi izpreminjajo!« ⁴⁸ Premiero slovenske operete je opisal tudi Adamič: »Erika je že korak naprej od 'Prešmentane ljubezni'. [...] Do častnega uspeha so ji pripomogli naši najboljši operni in operetni 'stari', zbor in balet.« ⁴⁹

Zdi se kot da so se prebudili slovenski skladatelji operet, štiri mesece po premieri Gregorčevega prvenca so 24. februarja 1933 v ljubljanski Operi krstili opereto *Blejski zvon* slikarja, skladatelja in violinista Saše Šantla. Pri instrumentaciji je Šantlu pomagal najprej skladatelj Marij Kogoj, nato pa jo je dokončal skladatelj Lucijan Marija Škerjanc, ki je dodal svoj tango. Govekar je po uvodnem razmišljanju o slovenskih operah in operetah napisal: »Uprizoritev je krasna. Inscenacijo je izvršil mojstrski sam Saša Šantel.« ⁵⁰ Adamič je pohvalil glasbeno pestrost Šantlove operete in končal:

45 Fr. G., »Trije mušketirji«, *Slovenski narod* LXV, št. 23 (29. januar 1932): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-RAPXD125>.

46 č., »'Trije mušketirji' v ljubljanski operi«, *Jutro* XIII, št. 25 (30. januar 1932): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-V6LMoBMI>.

47 č., »Kulturni pregled. Premijera 'Mala Floramye'«, *Jutro* XIII, št. 122 (27. maj 1932): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-4GPCK9F1>.

48 Fr. G., »Velik uspeh izvirne operete«, *Slovenski narod* LXV, št. 242 (24. oktober 1932): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-VKSV6oJA>.

49 č., »Premijera 'Erike' v operi«, *Jutro* XIII, št. 249 (25. oktober 1932): 3–4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-oILLEYTM>.

50 Fr. G., »Nova domača opereta 'Blejski zvon'«, *Slovenski narod* LXVI, št. 46 (25. februar 1933): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-O1EU6G5G>.

*Ta njegova muzika ni kričava, vsiljiva, intimna je v najboljšem pomenu besede, ljubezniva, kaže kultiviran okus. Ves čas večera čutiš Šantlovo hrepenenje po višjem, njegovo željo navzgor.*⁵¹

Skladatelj Vilko Ukmar (1905–1991), ki je začel pisati kritike v časopis *Slovenec*, je bil bolj kritičen: »Z glasbeno estetskega vidika pa stvar močno pogreša stilne enotnosti. Je to mešanica različnih glasbenih tvorb, iztrganih deloma iz klasične, deloma iz moderne šlagerske operete.«⁵²

V isti sezoni so bile uprizorjene še tri operete tujih skladateljev; še pred *Blejskim zvonom*, 25. decembra 1932, Benatzkega *Pri belem konjičku*. Govekar je po kratkem povzetku vsebine najprej ocenil glasbo: »Ralph Benatzky je kakor v 'Treh mušketirjih' uporabil celo vrsto vložk drugih skladateljev, efektnih, večinoma sentimentalnih šlagerjev, pa še celo vrsto modnih plesov.«⁵³ Skoraj popolnoma je to opereto odklonil Ukmar:

*To delo je čudna mešanica. [...] Pobral [Benatzky] in zlepil je vkup razne že preizkušene šlagerje Rolanda Gilberta, Bruna Graničstädtena in Roberta Stolza. Pri nas pa so vnesli (Štritof) še nekaj slovenskih narodnih in dve umetni.*⁵⁴

16. marca 1933 so spet izvedli Schubert-Bertéjevo *Pri treh mladenkah*. Ukmar je najprej kritiziral vodstvo: »Sedaj nam je postreglo vodstvo namesto z napovedanimi novitetami, ki jih tako brezupno pričakujemo – s staro spevoigro 'Pri treh mladenkah'.«⁵⁵ Govekar je kritiziral negotovost večine pevcev v besedilu in menil, da je »opereta prišla [...] prezgodaj na deske.«⁵⁶

Zadnja opereta te sezone je bila jazz-opereta angleških avtorjev Viviana Ellisa in Richarda Myersa *Jim in Jill* 10. junija 1933. Govekar se je oglasil prvi: »'Jim in Jill' je taka sodobno modna opereta. Nudi priliko, da se izkažejo

51 č., »Kulturni pregled. Premiera Šantlove operete«, *Jutro* XIV, št. 50 (28. februar 1933): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-R89UMNVF>.

52 V. U. [Vilko Ukmar], »Kulturni obzornik. Opereta 'Blejski zvon', *Slovenec* LXI, št. 48 (26. februar 1933): 17, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-2A9VW4DK>.

53 Fr. G., »Spevoigra 'Pri belem konjičku', *Slovenski narod* LXV, št. 293 (28. december 1932): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-TQPB DYKL>.

54 V. U., »Pri belem konjičku«, *Slovenec* LX, št. 295a (29. december 1932): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-3ZPOEXZo>.

55 V. U., »Kulturni obzornik. Pri treh mladenkah«, *Slovenec* LXI, št. 65 (18. marec 1933): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-BVGRH3AU>.

56 Fr. G., »Dvoje predstav v naši operi«, *Slovenski narod* LXVI, št. 63 (17. marec 1933): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-FX23VGLB>.

balet, električar in predvsem režiser; pevec in pevk pa sploh skoro ni treba.»⁵⁷ Podobno sta opereto in nastopajoče opisovala tudi Adamič⁵⁸ in Ukmar⁵⁹.

V sezoni 1933/34 so 21. oktobra 1933 najprej uprizorili Abrahamovo *Havajsko rožo*. Prvi se je spet oglasil Govekar s podnaslovom »*Abrahamova Havajska roža je dosegla na našem odru popoln uspeh*« in izjemno pohvalil gledališko upravo:

*Zdaj ima naša publika v opernem gledališču na razpolago repertoar, ki mora zadovoljiti vse različne želje: opere starejše in novejše dobe, opero skrajne modernosti in opereto zadnje mode.*⁶⁰

Adamič je svoje poročilo naslovil »Gledališče v znamenju smeha« in napisal, da so se »vsi sodelujoči vestno in iz vseh svojih moči potrudili.«⁶¹

Še isto leto se je z lažjo muzo spopadel tudi skladatelj in violinist v orkestru ljubljanske Opere ter takratni urednik Gledališkega lista, profesor za kompozicijo na Akademiji za glasbo, akademik Matija Bravničar (1897–1977). To je bila 2. decembra 1933 satirično prijazna revija *Stoji, stoji Ljubljanca*. Govekar je po povzetku vsebine napisal: »*Tako se nam je z barnumsko reklamo napovedovana senzacija razblinila v strašanski fiasko, od katerega imam mačka že dva dni,*« in končal: »*Vsak dan ni nedelja. Da, in premiera je bila v soboto, ko smo se razhajali v soglasni sodbi, da leži, leži Ljubljanca, in je vprašanje, ali še kdaj vstane.*«⁶² Še bolj kritičen je bil v svojem kratkem prispevku Ukmar: »*Dobili smo uprizoritev dela domačega kova. Pravi se ji 'satirično prijazna revija', v resnici pa – grobi nesmisel.*«⁶³

Zadnja opereta te sezone je bila *Ples v Savoyu* Pavla Abrahama 27. januarja 1934. Adamič je predstavo zelo pohvalil, ker so ji »*do res močnega uspeha pomagali naši najboljši operni pevci, v prvi vrsti ga. Zlata Gjungenac,*

57 Fr. G., »Zadnja operetna noviteta«, *Slovenski narod* LXVI, št. 132 (12. junij 1933): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-T8B3NWYK>.

58 Č., »Kulturni pregled. Angleška opereta Jim in Jill«, *Jutro* XIV, št. 135 (13. junij 1933): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-oP6R9PRO>.

59 V. U., »Opereta 'Jim in Jill'«, *Slovenec* LXI, št. 133 (13. junij 1933): 4–5, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-9oHKKMC7>.

60 Fr. G., »Prva operetna noviteta«, *Slovenski narod* LXVI, št. 242 (23. oktober 1933): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-RAVJTWMM>.

61 Č., »Kulturni pregled. Gledališče v znamenju smeha«, *Jutro* XIV, št. 249 (24. oktober 1933): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-6E1NECPS>.

62 Fr. G., »Leži, leži Ljubljanca ...«, *Slovenski narod* LXVI, št. 276 (4. december 1933): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-Z3SOBERB>.

63 V. U., »Opera: Stoji, stoji Ljubljanca ...«, *Slovenec* LXI, št. 277a (5. december 1933): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-3XDPAG4N>.

ga. *Thierryieva*, g. *Gostič*.⁶⁴ Govekar je pisal podobno in dal svojemu prispevku celo podnaslov »*Višek operetnega uspeha v sezoni*«. ⁶⁵ Tudi Ukmar⁶⁶ se je tokrat pridružil pozitivnem mnenju.

V sezoni 1934/35 je bilo na sporedu pet operet. Vesela revijalna igra s petjem in plesom *Sveti Anton, vseh zaljubljenih patron* je 8. septembra 1934 odprla operno sezono. Govekar je spet pokazal svoje navdušenje s podnaslovom »*Prva češka opereta je dosegla pri nas največji uspeh in navdušen sprejem*«. ⁶⁷ Z nekaj manjšimi pripombami je bil zadovoljen tudi Ukmar⁶⁸, Adamič pa je svoj prispevek končal tako: »*Ploskanja in klicev na oder je bilo čez glavo dosti*«. ⁶⁹

24. novembra 1934 so uprizorili *Izgubljeni valček* Roberta Stolza. Govekar je povzel pisanje iz gledališkega lista, da je Stolz šlagerje in pesmi iz filma »*Dvoje src v tričetrtinskem taktu*« prenesel na odrske deske. ⁷⁰ Skladatelj Slavko Osterc (1895–1941), ki je redkeje pisal kritike, je menil, da »*glasbeni del ni globok, tudi ne dramatičen, tehnično pa mojstrski izdelan*«. ⁷¹ Ukmar pa je med drugim ponovil svojo staro trditev:

Če že hočemo imeti opereto, moramo imeti najprej bazo zanjo. In to je privlačna subreta in njej adekvaten partner. Ker pa tega danes nimamo, je vsa opereta na trhljih nogah in se ves trud prav ne obnese. ⁷²

64 »Kulturni pregled. Dve ljubljanski premieri. Opera: Ples v Savoyu«, *Jutro* XV, št. 23 (30. januar 1934): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-8YU6U58N>.

65 Fr. G., »Višek operetnega uspeha v sezoni«, *Slovenski narod* LXVII, št. 24 (30. januar 1934): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-KZE8D3NJ>.

66 V. U., »Kulturni obzornik. Ples v Savoyu: Operetna premijera«, *Slovenec* LXII, št. 24a (30. januar 1934): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-FRHNAGYM>.

67 Fr. G., »Sveti Anton, vseh zaljubljenih patron«, *Slovenski narod* LXVII, št. 204 (10. september 1934): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-oHD54FM1>.

68 V. U., »Kulturni obzornik. Operetna premiera v ljubljanskem gledališču«, *Slovenec* LXII, št. 205a (11. september 1934): 5, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-EoQVPQ1O>.

69 č., »Kulturni pregled. Dve zanimivi predstavi v operi«, *Jutro* XV, št. 209 (12. september 1934): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-YKQ24NC1>.

70 Fr. G., »Dvakrat teater v teatru«, *Slovenski narod* LXVII, št. 271 (29. november 1934): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-3XVERGKZ>.

71 Slavko Osterc, »Kulturni pregled. 'Izgubljeni valček' v operi«, *Jutro* XV, št. 274 (28. november 1934): 5, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-XXR957XN>.

72 V. U., »Kulturni obzornik. R. Stolz: Izgubljeni valček«, *Slovenec* LXII, št. 273a (30. november 1934): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-oX86NMZC>.

Četrtrič po vojni je 2. februarja 1935 prišel spet na vrsto Straussov *Netopir*. Tokrat so povabili gosta, režiserja dr. Carla Hagemanna (1981–1945) iz Berlina. Vsi poročevalci – Adamič,⁷³ Govekar⁷⁴ in Ukmar⁷⁵ so si bili bolj ali manj enotni v oceni, da bi uglednemu režiserskemu gostu namesto operete raje ponudili kakšno opero. Tudi z izbiro pevcev niso bili preveč zadovoljni.

Na pustno nedeljo, 3. marca 1935, je prišla v Ljubljani prvič na oder opereta *Zdaj vam eno zaigram*, ki sta jo po Nestroyevi igri *Danes bomo tiči* priredila Julius Wilhelm in Peter Herz na glasbo Johanna in Josepha Straussa. Vsi poročevalci so si bili dokaj enotni o vprašljivosti njene vključitve v repertoar. Govekar⁷⁶ je razglabljal, če spada take vrste opereta v operno gledališče. Ukmar⁷⁷ je bil še ostrejši, Adamič⁷⁸ pa je tako kot prejšnja dva pohvalil izvedbo.

Zadnja opereta te sezone je bil 28. aprila 1935 Suppéjev *Boccaccio*, za katerega je poleg dirigiranja Niko Štritof prispeval še režijo, prevod in priredbo. Njegove velike zasluge so poudarjali vsi takratni poročevalci. Govekar je Štritofove zasluge podčrtal že v podnaslovu »Izvrstno uprizorjena in zelo lepo opremljena opereta je dosegla po zaslugi g. Štritofa velik uspeh«.⁷⁹ Ukmar je bil, kot vedno, manj naklonjen uprizarjanju operet, in je na koncu napisal: »V splošnem je kazala predstava skrbno pripravo z muzikalne strani. V kolikor pa je celotna uprizoritev v prid resni umetniški rasti našega opernega gledališča, je vprašanje zase.«⁸⁰ Adamič je posebej poudaril, da Štritof vsaki operi, še bolj pa opereti, vtisne svoj osebni pečat.⁸¹

73 č., »Kulturni pregled. Straussov 'Netopir' v Hagemannovi režiji«, *Jutro* XVI, št. 29 (5. februar 1935): 6–7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-ONL8M3UF>.

74 Fr. G., »Novosti v operi in drami«, *Slovenski narod* LXVIII, št. 30 (6. februar 1935): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-YLB50ZSA>.

75 V. U., »Kulturni obzornik. Straussov 'Netopir'«, *Slovenec* LXIII, št. 31a (7. februar 1935): 4–5, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-VSK22H1R>.

76 Fr. G., »Zdaj vam eno zaigram«, *Slovenski narod* LXVIII, št. 52 (4. marec 1935): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-H6WP58FM>.

77 V. U., »Kulturni obzornik. Opereta: Zdaj vam eno zaigram«, *Slovenec* LXIII, št. 54a (6. marec 1935): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-47PW7IYD>.

78 č., »Kulturni pregled. Nestroy v opereti«, *Jutro* XVI, št. 53 (5. marec 1935): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-GCAWEJ3P>.

79 Fr. G., »Suppe Štritofov 'Boccaccio'«, *Slovenski narod* LXVIII, št. 97 (29. april 1935): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-5CJ294MR>.

80 V. U., »Kulturni obzornik. Suppé: Boccaccio«, *Slovenec* LXIII, št. 99a (1. maj 1935): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-MSPCUWTQ>.

81 č., »Kulturni pregled. 'Boccaccio' v ljubljanski operi«, *Jutro* XIII, št. 102 (4. maj 1935): 3–4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-K93U16PJ>.

V sezoni 1935/36 je bilo na sporedu spet pet operetnih del. Najprej ena najstarejših operet Hervéjeva *Mamzelle Nitouche*. Zdelo se je, da je potrebna prenove, zato jo je dramaturško predelal režiser Bratko Kreft (1905–1996) s pomočjo scenografa Ernesta Franza (1906–1981), glasbena priredba pa je bila delo hrvaškega skladatelja Josipa Rahe (1902–1972). »B. Kreft je hotel sodobnemu okusu ustreči čim bolj s ten, da nudi gledalcem čim več dejanja in gibanja, čim več izprememb za oči in čim več hrupa za ušesa,«⁸² je poročal Govekar. Ukmar predstave in nastopajočih sploh ni ocenjeval in je na svoj vedno enak način hotel, da bi se »vse tvorne sile obrnile dosledno v resno umetniško smer.«⁸³ Adamič pa je bil navdušen nad vsemi posegi Krefta, Rahe in Franza.⁸⁴

25. decembra 1935, je bila premiera *Prešmentanega gradu* po melodijah Karla Millöckerja. Govekar je delo že v podnaslovu »Stara, neslana, pravi duhovita Millöckerjeva opereta na našem odru« odklonil.⁸⁵ »Na božični praznik zvečer smo dobili nekaj novega, 'prešmentanega'. Za 'Prešmentano ljubeznijo' 'Prešmentani grad'. To je že malo preveč prešmentano,«⁸⁶ je pisal Adamič. Oster je bil tudi Ukmar: »Površna režija, suhi dovtipi, preziranje čistoče jezika, slaba karakterizacija večine oderskih oseb.«⁸⁷

22. februarja 1936 so izvedli revijalno opereto *A propos, kaj dela Andula?* Jaromirja Weinbergerja. »Velezabavna opereta češkega skladatelja je dossegla v Ljubljani velik uspeh«⁸⁸ je svojo recenzijo naslovil Govekar. Tudi Ukmar tokrat ni bil nezadovoljen in je med drugim napisal: »Opereta je dobila na našem odru dostojno lice.«⁸⁹

82 Fr. G., »Nova 'Mam'zell Nitouche«, *Slovenski narod* LXVIII, št. 245 (28. oktober 1935): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-TG5P64V3>.

83 V. U., »Kulturni obzornik. Hevré: Mam'zell Nitouche«, *Slovenec* LXIII, št. 249a (29. oktober 1935): 5, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-GEPKIH8U>.

84 Č., »Kulturni pregled. Nova 'Mamzelle Nitouche'«, *Jutro* XVI, št. 252 (30. oktober 1935): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-8C5JEWoD>.

85 Fr. G., »Prešmentani grad«, *Slovenski narod* LXVIII, št. 295 (28. december 1935): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-RQIAEN10>.

86 Č., »Dve premieri v ljubljanski operi«, *Jutro* XVI, št. 301 (29. december 1935): 5, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-IAEJSY94>.

87 V. U., »Prešmentani grad«, *Slovenec* LXIV, št. 3a (4. januar 1936): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-YD4TRUWT>.

88 Fr. G., »A propos, kaj dela Andula?«, *Slovenski narod* LXIX, št. 45 (24. februar 1936): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-PKKRODoG>.

89 V. U., »Gledališče in koncerti. Opereta: A propos, kaj dela Andula?«, *Slovenec* LXIV, št. 46a (25. februar 1936): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-KUU1D75Z>.

Josip Raha, hrvaški skladatelj češkega rodu (1902–1972) je že pred prihodom v Slovenijo napisal nekaj operet, med službovanjem v Ljubljani pa še *Pesem ljubezni*, ki je prišla na spored 5. aprila 1936. Govekar je napisal, da je treba opereto posebej gojiti, in pozdravil tako novo delo: »*Raha je komponiral z veliko rutino, pa tudi z vidno ljubeznijo na hrvatski in slovenski folklori, v ritmu jaza in modnih plesov zgrajeno glasbo.*«⁹⁰

Pred začetkom poletja, 6. junija 1936, je bila premiera Leharjeve *Vesele vdove*. Dirigent, režiser in prevajalec Niko Štrifof je predstavil dogajanje v Gruzijo. Adamič ji je dal podnaslov »*Opereta za starejšo generacijo v ljubljanski operi*«. ⁹¹ Ukmar je poudaril predvsem sodelovanje izkušenih opernih pevcev, Ivana Levarja in Zlate Gjungenac. ⁹²

V sezoni 1936/37 so bile na sporedu štiri operete, od tega tri čeških skladateljev. Veselo revijalno opereto *Pod to goro zeleno*, katere premiera je bila 5. septembra 1936 kot otvoritvena predstava sezone, je uglasbil Jara Beneš.

Namen se je posrečil, ljudje so se dosti smejali, menda tudi iskreno zabavali; gotovo je tudi, da se jim je vstopnina obilno izplačala, saj se odrišče menjava kakor v kinu in predstava traja skoro do pol 24, ⁹³

je nekoliko hudomušno zapisal Govekar. Podobno sta pisala tudi Ukmar ⁹⁴ in Adamič ⁹⁵.

17. septembra 1936 so izvedli operetko *Dvojno knjigovodstvo* avstrijskega na Češkem rojenega skladatelja Bernarda Grüna. Govekar je podal uničujočo sodbo: »*Vse skupaj je gola prisiljenost brez duha in duše, zato za razvajenca prav za prav velik dolgčas.*«⁹⁶ Adamič je komentiral, da je »*Grünova*

90 Fr. G., »Krst domače operete 'Pesem ljubezni'«, *Slovenski narod* LXIX, št. 80 (7. april 1936): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-Y3ZBoWDo>.

91 Č., »Kulturni pregled. Leharjeva 'Vesela vdova'«, *Jutro* XVII, št. 132 (9. junij 1936): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-34F1V9XQ>.

92 V. U., »Gledališče in koncerti. Franc Lehar: Vesela vdova«, *Slovenec* LXIV, št. 131a (10. junij 1936): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-8KDPDXC7>.

93 Fr. G., »Operetna novost: Pod to goro zeleno«, *Slovenski narod* LXIX, št. 204 (7. september 1936): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-DWZ22SZ8>.

94 V. U., »Pod to goro zeleno ...«, *Slovenec* LXIV, št. 206a (9. september 1936): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-I2OG9G8J>.

95 Č., »Kulturni pregled. Češka opereta v ljubljanski operi«, *Jutro* XVII, št. 209 (10. september 1936): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-PKQXMCLP>.

96 Fr. G., »Rijavec in Lubejeva v naši operi«, *Slovenski narod* LXIX, št. 215 (21. september 1936): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-HWEOYWUT>.

muzika znešena iz neštetihih gnezd«. ⁹⁷ Ukmarju pa je bila očitno všeč: »*Delo je prav privlačno po svoji zamisli. Nič noče za kričavo in vsiljivo lepoticje in blesk, temveč je skromna igra, namenjena prisrčnemu oddihu.*« ⁹⁸

22. januarja 1937 dalo vodstvo na spored še eno opereto Jara Beneša, *Navihanka*. Tokrat je Govekarju ⁹⁹ po podnaslovu njegove recenzije so-deč (»*Navihanka* v prav lepi opremi je dosegla izredno močan uspeh«) uga-jala. Emila Adamiča, ki je decembra 1936 umrl, je zdaj pri časopisu *Jutro* zamenjal skladatelj Pavel Šivic, ki je tako končal svoje poročilo: »*Razko-šen balet, slikovite scene, kratkočasno dejanje in šaljivi prizori bodo – sodi-ti po jako dobro obiskani premieri in reprizi – pritegnili vedno dovolj občin-stva.*« ¹⁰⁰ Ukmar je prav tako poudaril, da je *Navihanka* dosegla priznanja vreden uspeh. ¹⁰¹

1. maja 1937 so izvedli še tretjo opereto češkega skladatelja. To je bil *Veseli studenček* Jaroslava Jankovca. Z njo so proslavili 25 let umetniškega de-lovanja dramskega igralca Lojzeta Drenovca (1891–1971), ki je v tem času zelo pogosto nastopal v operetah. Govekar je o opereti napisal:

Lahko, prijetno uho božajočo in noge po vseh možnih sodobnih plesnih ritmih ščegetajočo, ljubeznivo znano in različne spomine zbujaajočo glasbo poslušas kot veselo žuboreč studenček. ¹⁰²

Šivic je bil prav nasprotnega mnenja: »*Površnemu libretu Balde, Koho-uta in Slavika se pridružuje glasba J. Jankovca, ki je ponekod prav diletant-ska.*« ¹⁰³ Zelo podobno je pisal tudi Ukmar:

'Veseli studenček' sam po sebi pa s svojo manjvrednostjo slavnos-ti ni bil kaj primeren. Delo je češkega izvora s skrpucanim bese-

97 Č., »Kulturni pregled. Dvojno knjigovodstvo v naši operi«, *Jutro* XVII, št. 219 (22. september 1936): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-C35CHGK9>.

98 V. U., »B. Grün: Dvojno knjigovodstvo«, *Slovenec* LXIV, št. 218a (23. september 1936): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-8PE8GOS8>.

99 Fr. G., »Predpustna operetna novost«, *Slovenski narod* LXX, št. 20 (26. januar 1937): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-XP1AA9ZD>.

100 P. Š. [Pavel Šivic], »Kulturni pregled. 'Navihanka' na ljubljanskem odru«, *Jutro* XVIII, št. 21 (26. januar 1937): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-CU9B8IKM>.

101 V. U., »Gledališče in koncerti. Jara Beneš: *Navihanka*«, *Slovenec* LXV, št. 24a (30. ja-nuar 1937): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-8S7LNITV>.

102 Fr. G., »Nova revijalna opereta *Veseli studenček*«, *Slovenski narod* LXX, št. 100 (3. maj 1937): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-VCTQVYGK>.

103 P. Š., »Kulturni pregled. Premiera operete 'Veseli studenček'«, *Jutro* XVIII, št. 103 (5. maj 1937): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-COR5EP47>.

*dilom [...] ter s šlagersko, po invenciji dokaj borno glasbo Jarde Jankovca.*¹⁰⁴

Naslednja sezona, 1937/38, je prinesla kar tri slovenske izvirne operete. Najprej so bile 11. septembra 1937 na vrsti *Amaconke* Viktorja Parme (1858–1925). V nasprotju z vsemi prejšnjimi mariborskimi izvedbami, ki so ostale zveste prvotni obliki, so v Ljubljani menili, da so *Amaconke* potrebne temeljite prenove. Glasbo je priredil Antonín Balatka, besedilo pa Vera Danilova-Balatka. Njuno delo so kritiki večinoma sprejeli z razumevanjem, najbolj navdušen je bil Govekar, ki je izrazil svoje mnenje že v podnaslovu svoje kritike »V razkošni novi vprizoritvi in izvrstni režiji je žela Parmova opereta navdušen sprejem«. ¹⁰⁵ Šivic je bil nekoliko skeptičen do predelave *Amaconk*, ¹⁰⁶ v polemiko pa se ni hotel spustiti Ukmar: »Rad bi se to pot izognil razpravljanju o dopustnosti ali nedopustnosti take stilistično novotarske predelave, kot jo je doživela Parmova opereta.« ¹⁰⁷

Še isto leto je napisal svojo prvo opereto tudi izredni profesor na Fakulteti za elektrotehniko, skladatelj, pianist, gledališki pisatelj in fotograf Janez Osvald Dobeic (1914–2001). Pri besedilu operete v treh dejanjih *Ančka*, katere premiera je bila 25. novembra 1937, mu je pomagal publicist, prevajalec in dramaturg Smiljan Samec (1912–1995), instrumentacijo pa je prispeval zagrebški skladatelj Zvonimir Bradić (1904–1997). Govekar je bil spet navdušen:

*Ljubezniva domačnost in nekaj izvirnih domislekov, vrsta zahvalnih pevskih in igralskih ulog, nedostatek že običajne operetne neokusnosti, pretiranosti in cirkuške grotesknosti delajo 'Ančko' resnično prikupno.*¹⁰⁸

Ukmar je imel težave s svojo recenzijo in je na koncu napisal:

104 V. U., »Gledališče in koncerti. 'Veseli studenček' in jubilej L. Drenovca«, *Slovenec* LXXV, št. 102a (6. maj 1937): 8, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-6EQUAUCRG>.

105 Fr. G., »Viktor Parma – Anton Balatka: Amaconke«, *Slovenski narod* LXX, št. 208 (13. september 1937): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-NDQHI1JX>.

106 P. Š., »Po premieri 'Caričinih Amaconk'«, *Jutro* XVIII, št. 214 (14. september 1937): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-VLSTSL5J>.

107 V. U., »Gledališče in koncerti. Parma – Balatka: Amaconke«, *Slovenec* LXXV, št. 210a (14. september 1937): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-57KVUoB2>.

108 Fr. G., »Nova izvirna opereta 'Ančka'«, *Slovenski narod* LXX, št. 272 (27. november 1937): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-D3CP4UMY>.

*Sicer so se z uprizoritvijo režiser, dirigent in igralci potrudili, pa je vendar iz celote udarjal diletantizem, ki je kvaril z druge strani to, kar so s prve ustvarili posamezniki.*¹⁰⁹

20. januarja 1938 je bila na sporedu še ena nova opereta z naslovom *Helteja*, ki sta jo napisala koreograf in režiser Peter Golovin, ki je tokrat prvič posegel na operetno področje in je napisal osnovne melodije in besedilo, ter dirigent in skladatelj Bogo Leskovic (1909–1995), ki je opereto dokonponiral in instrumentiral. Govekar je tudi tokrat navdušujoče podnaslovil svoje poročilo »*Močan, proboben uspeh krasno opremljene in odlično vprizorjene novitete*«. ¹¹⁰ Tudi Šivic se je pridružil pohvalnim ocenam in je to opereto primerjal z uspešnimi tujimi deli. ¹¹¹

Po treh domačih delih je bila 23. aprila 1938 še premiera komedije z godbo po Sardoujevi igri *Madame Sans Gêne* Bernarda Grüna. Govekar je novo delo komentiral takole: »*Madame Sans Gêne* Weigel-Grünove priredbe nima bistvenih operetnih sestavin, je brez plesov, pesmi in kupleti pa so le uglasbeni, nekam dolgovezni monologi in dialogi.«¹¹² Šivic je najprej komentiral hladen sprejem in dodal: »*Režijski so potrebni še mali popravki, glasbeno vodstvo pod taktirko ravnatelja g. Poliča pa je bilo tako zrelo, kakor ga sicer pri operetah nismo vajeni.*«¹¹³

Sezona 1938/39 je prinesla šest operetnih premier. Sezono je 4. septembra 1938 odprla *Gejša*, angleškega skladatelja Sidneya Jonesa (1861–1946), s podnaslovom *Zgodba o japonski čajnici*. »*Ta godba pa ni vredna, da so jo izkopali, ker je marsikaj boljšega, kar bi kazalo postaviti iznova na deske,*«¹¹⁴ je napisal Govekar. Podobne misli so bile tudi v Ukmarjevi recenziji:

109 V. U., »Gledališče in koncerti. Dobeic-Samec: 'Ančka', *Slovenec* LXXV, št. 276a (1. december 1937): 6, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-EPooJZ98>.

110 Fr. G., »Nova izvirna opereta Heltea«, *Slovenski narod* LXXI, št. 17 (22. januar 1938): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-DMZZYPU6>.

111 P. Š., »Kulturni pregled. Golovin-Leskovic: Helteja«, *Jutro* XIX, št. 20 (25. januar 1938): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-HRK69JBZ>.

112 Fr. G., »Dva zanimiva večera v operi«, *Slovenski narod* LXXI, št. 93 (26. april 1938): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-OIM4PKRI>.

113 P. Š., »Kulturni pregled. 'Madame sans gene' v glasbeni priredbi«, *Jutro* XIX, št. 95 (26. april 1938): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-7oY261CS>.

114 Fr. G., »Premiera operete 'Geyša', *Slovenski narod* LXXI, št. 199 (5. september 1938): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-UKR45E43>.

*Zunanji blesk, razkošje, šarm, mladost, napet življenjski utrip – vse to so lastnosti, na katerih sloni operetni učinek. Toda malo tega nam je sposobna nuditi naša operetna reprodukcija.*¹¹⁵

Tudi Šivic je razmišljal podobno:

*Ker ta opereta ne prinaša po svoji vsebini in glasbi prav nič aktualnega, niti ni dovolj zabavna, da bi skrbela v današnjem napetem času za primerno razvedrilo, je ostavila dokaj povprečen vtis.*¹¹⁶

Tudi opereta *Na sinjem Jadranu* češkega skladatelja Eduarda Gloza (1904–1971) 6. oktobra 1938 ni doživela veliko boljšega sprejema. Ukmar je ocenil, da je »glasbena sestavina že kar po nekem čudnem privilegiju modernih operetnih tvorcev polna vplivov iz šlagerskega sveta«. ¹¹⁷ Šivic je pri opisu glasbe menil, da Glozova glasba »ne kaže toliko okusa v melodijski in harmonski tvorbi, kjer je aparnost in bizarnost, pa tudi dinamična probojnost kaj redka.«¹¹⁸

26. novembra 1938 so izvedli vaudeville – opereto Paula Abrahama, *Roxy in njeno nepremagljivo moštvo*, ki je doživela svoj odrski krst leto prej na Dunaju. V Ljubljani ni imela dosti odziva. Le Šivic je napisal, da kljub »hvalevrednem naporu vseh sodelujočih ne more gledalca dovolj pritegniti in slepiti ob plehkostih.«¹¹⁹

Mesec dni pozneje, 26. decembra 1938, tudi Leharjeva *Frasquita* ni najbolj uspela. Ukmar je razglabljal o umetnosti in njenih zakonih ter zatrdil, da je »podana uprizoritev napravila mimo njih prevelik ovinek, da bi mogla biti umetniško uspešna.«¹²⁰

Tudi *Jesenski manevri* Emericha Kálmána, uprizorjeni 18. februarja 1939, niso popravili vtisa prejšnjih operet te sezone. Govekar je že v naslo-

115 V. U., »Sidney: Gejša«, *Slovenec* LXVI, št. 205a (7. september 1938): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-JGT6DPWW>.

116 P. Š., »Kulturni pregled. Predsezonski večeri ljubljanske opere«, *Jutro* XIX, št. 214 (15. september 1938): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-ooFRR2CN>.

117 V. U., »Iz ljubljanske opere: E. Gloz: Na sinjem Jadranu«, *Slovenec* LXVI, št. 235a (12. oktober 1938): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-N6LNoY5O>.

118 P. Š., »Glozova opereta 'Na sinjem Jadranu'«, *Jutro* XIX, št. 238 (13. oktober 1938): 9, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-E1JBN3RS>.

119 P. Š., »Kulturni pregled. Abrahamova opereta 'Roxy' v ljubljanskem gledališču«, *Jutro* XIX, št. 285 (9. december 1938): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-UPKBSS7U>.

120 V. U., »Gledališče in koncerti. Ljubljanska opera. F. Lehar: 'Frasquita'«, *Slovenec* LXVI, št. 297a (29. december 1938): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-K1HBXWDP>.

vu in podnaslovu »Opereta iz starih avstrijskih časov – Sobotna uprizoritev 'Jesenskih manevrov' je bila sijajna polomija«¹²¹ podal svoje uničujoče mnenje. Ukmar je bil spet v svojem negativnem elementu: »Preborna ostaja vedno zunanja podoba, preokorna tudi igra, ki jo stalno zadržuje dobršen delež dilentantizma.«¹²²

9. aprila 1939, so najbrž zaradi dobrih mariborskih odzivov, kjer je doživela petnajst ponovitev, komaj dobre tri mesece po tamkajšnji premieri dali na spored opereto *Vse za šalo* takratnega mariborskega kapelnika Josipa Jiranka. Odzivi so bili veliko boljši kot pri prejšnjih tujih operetah. Govekar je z nenavadno dobrodušnim humorjem pohvalil libretista Gorinška in skladatelja.¹²³ Kot navadno je bil bolj kritičen Ukmar¹²⁴, Šivic pa je bil prizanesljivejši, menil je le, da bi peti recitativi, ki zavlačujejo potek igre in preveč dišijo po sentimentalnosti, lahko izpadli.¹²⁵

To je bila hkrati zadnja sezona pod vodstvom Mirka Poliča, ki je bil 1. avgusta 1939 razrešen svojih dolžnosti v Operi in bil dodeljen prosvetnemu oddelku banske uprave z nalogo, da deluje v Glasbeni matici.¹²⁶ Mnogi še danes priznavajo Poliču zasluge za to, da je na opernem področju razširil spored in seznanjal ljubljansko občinstvo z novitetami iz sveta. Očitno pa je imel pri izbiri operetnega sporeda manj srečno roko. Le nekaj operet je naletelo na nedeljeno priznanje, marsikatera od njih pa je bila deležna tudi zelo negativnega mnenja.

Za Poličevega naslednika so imenovali skladatelja in muzikologa Vilka Ukmarja, ki je nato vodil ljubljansko Opero do konca druge svetovne vojne.

Za nekaj operet nimamo podatkov o tem, kdo jih je prevedel v slovenščino, sicer pa so uporabili prevode iz prejšnjih obdobj Frana Kobala, Josipa Povheta, V. M. Zalarja, Milana Puglja, Cvetka Golarja, Frana Gestrina, Otona Župančiča, na novo pa so jih začeli prevajati tudi igralec Ivan Jer-

121 Fr. G., »Opereta iz starih avstrijskih časov«, *Slovenski narod* LXXII, št. 41 (20. februar 1939): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-Z6UAHPVK>.

122 V. U., »Kulturni obzornik. E. Kalman: Jesenski manevri«, *Slovenec* LXVII, št. 44a (22. februar 1939): 8, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-G4Z5XCYI>.

123 Fr. G., »Nova velika izvirna opereta 'Vse za šalo' je našla izvrstno uprizoritev in prav prijazen sprejem«, *Slovenski narod* LXXII, št. 82 (11. april 1939): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-KO9BTBQ5>.

124 V. U., »Kulturni obzornik. Gorinšek: Vse za šalo«, *Slovenec* LXVII, št. 85a (14. april 1939): 22, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-4YI83BWC>.

125 P. Š., »Kulturni pregled. Izvirna domača opereta v operi«, *Jutro* XX, št. 89 (18. april 1939): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-D6L1K35T>.

126 B., »Kulturni pregled. Ob odhodu Mirka Poliča iz opere«, *Jutro* XX, št. 186 (12. avgust 1939): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-OQDRNC8O>.

man, Fran Kuster, pesnik Mile Klopčič, igralec Ivan Cesar, skladatelj Slavko Osterc, publicist Pavel Debevec, režiser Ferdo Delak, Vid Polubral, jezikoslovec Boris Urbančič, režiser Osip Šest, dramaturg Smiljan Samec, pesnik Ivan Rob, v največji meri pa dirigent Niko Štritof, ki je prevedel tudi veliko oper.

Kar nekaj operet je Polič tudi dirigiral in pri nekaterih prevzel tudi režijo. Poleg njega so dirigirali še Danilo Švara, Antonín Balatka, Niko Štritof, Anton Neffat, Heribert Svetel, Vinko Šušteršič, Josip Raha, Demetrij Žebre, režirali pa do leta 1931 večinoma Josip Povh, potem pa še Bratko Kreft, Peter Golovin, Drago Zupan, Osip Šest, Ciril Debevec, Vera Balatkova in Karl Hagemann, kot gost pa tudi dirigent Niko Štritof. Večino subretnih vlog je odpela Poličeva žena Štefka, poleg nje pa so v operetah peli tudi znani operni pevci Vekoslav Janko, Ivanka Ribič, Nuša Špan, Josip Gostič, Mila Kogej, Zlata Gjungenac, Svetožar Banovec, Vilma Thierry, Ivan Franci, Valerija Heybal, skoraj nenadomestljiv je bil kot pevec tudi poznejši igralec Bojan Peček, igralec Lojze Drenovec je imel v opereti celo svojo proslavo, med drugimi pa sta po enkrat nastopila slovita Marija Nablocka in Fran Lipah. Tudi koreograf in režiser Peter Golovin je kot pevec prevzel kar nekaj vlog.

Vse Poličevo obdobje so bili recenzenti pravzaprav isti – Govekar, Ukmar in Adamič, ki ga je po smrti zamenjal Šivic. Je pa v letu 1928 o nekaterih operetah poročal tudi skladatelj Slavko Osterc,¹²⁷ vendar večinoma v skopih par stavkih, a se je večinoma strinjal s poročevalci dnevnih časopisov.

Operete v začetnem obdobju Vilka Ukmarja (1939–1941)

Čeprav se je Ukmar kot kritik celo sam označil za nasprotnika operet, je bilo do začetka druge svetovne vojne pod njegovim ravnateljevanjem na sporedu sedem operet, v vsem obdobju njegovega ravnateljevanja pa štiriindvajset.

127 Slavko Osterc, »Kronika. Opera«, *Ljubljanski zvon* 48, št. 1 (1928): 60, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-M5R8IL7I>; *Ljubljanski zvon* 48, št. 3 (1928): 189, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-XGCNFR5O>; *Ljubljanski zvon* 48, št. 5 (1928): 318, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-ONASSFH4>; *Ljubljanski zvon* 48, št. 8/9 (1928): 574, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-1XJTZO-ZO>.

V Ukmarjevi prvi sezoni 1939/40 so bile na sporedu tri operete. Najprej 11. oktobra 1939 manj znana Lehárjeva *Kjer škranček žvrgoli*. Govekar¹²⁸ z izbiro te operete ni bil zadovoljen, enako tudi Šivic.¹²⁹

1. februarja 1940 je prišla na ljubljanski oder burka s petjem *Lumpacius vagabundus ali zanikrna trojica*, ki jo je po najbolj znanem delu Johanna Nepomuka Nestroya »s svojo in tujo muziko opremil« Niko Štritof. Šivic je primerjal to burko s šahovsko partijo, ki bi bila brez ustaljenega začetka, brez učinkovite rokade, premišljene zamenjave figur in odločilne končnice.¹³⁰ Dr. W (Valens Vodušek) je v svojem prispevku razglabljal o opereti na sploh.¹³¹ Tokrat se je Govekar oglasil zadnji: »*Lumpacius Vagabundus, ki se je scvrknil v epizodo [...] naj tudi kot epizoda zopet čimprej izgine pod oder.*«¹³²

27. aprila 1940 so prvič v Ljubljani predstavili še *Modro rožo* slovaškega skladatelja Gejze Dusika (1907–1988). Govekar je nekoliko posmehljivo omenil, da je bil »*Lumpacij Vagabund*‘ prva roža letošnjega operetnega repertoarja, a nova Dusikova opereta je že druga: 'modra', pa brez duha – ali srca.«¹³³ Vodušek je pod okrajšavo dr. VaVo napisal: »*Zelo je lepa, krasne barve ima, samo duha nima nič.*«¹³⁴

Za zadnjo sezono pred vojno je Ukmar načrtoval šest operet, zaradi vojne so bile izvedene le štiri. Prvi je bil 2. oktobra 1940 na vrsti Lehárjev *Grof Luksemburški*. Govekar je med drugim menil, da je za Emila Freliha (1912–2007), ki je tokrat režiral prvič, pretežka naloga.¹³⁵ Sil. – glasbenik in

128 Fr. G., »Leharjeva opereta 'Kjer škranček žvrgoli'«, *Slovenski narod* LXXII, št. 233 (13. oktober 1939): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-So6M71D5>.

129 P. Š., »Kulturni pregled. Kjer škranček žvrgoli ...«, *Jutro* XX, št. 240 (14. oktober 1939): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-ML13Mo2M>.

130 P. Š., »Kulturni pregled. Nestroy-Štritof, 'Lumpacius Vagabundus ali Zanikarna trojica'«, *Jutro* XXI, št. 29 (6. februar 1940): 3, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-M4XZ1VEB>.

131 dr. W. [Valens Vodušek], »Kulturni obzornik. Ljubljanska opera: Nestroy-Štritof: Lumpacius Vagabundus«, *Slovenec* LXVIII, št. 30a (7. februar 1940): 8, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-2WFURYYY>.

132 Fr. G., »J. Nestroy – N. Štritof: Lumpacius Vagabundus«, *Slovenski narod* LXXIII, št. 32 (9. februar 1940): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-F33F29S1>.

133 Fr. G., »Premiera slovaške operete 'Modra roža'«, *Slovenski narod* LXXIII, št. 98 (29. april 1940): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-8EHTO63A>.

134 dr. VaVo. [Valens Vodušek], »Kulturni obzornik. Gejza Dusik: Modra roža«, *Slovenec* LXVIII, št. 100a (4. maj 1940): 8, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-J3DHN825>.

135 Fr. G., »Franc Lehar: Grof Luksemburški«, *Slovenski narod* LXXIII, št. 226 (3. oktober 1940): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-DMBOR59R>.

glasbeni kritik Ivan Silič (1909–2008) – je pohvalil Frelihovo sceno in kostume: »*Kar se pa tiče igre same, bi bilo želeno nekoliko bolj razgibano prvo dejanje.*«¹³⁶

Naslednja operetna premiera je bila Lehárjeva *Frederika*, 4. decembra 1940. Govekar je svoje poročilo končal: »*Končno vendar opereta, ki je na ravni dobrega okusa!*«¹³⁷ Muzikolog Dragotin Cvetko (1911–1993) je pod kratko cd. nasprotno napisal, da je »*zanjo bilo škoda časa, da ji tudi prostor ne bi pomagal in da se tudi denarno ne bo obnesla.*«¹³⁸ Tudi Silič je menil, da to ni »*opereta v običajnem smislu.*«¹³⁹

Za konec leta so 22. decembra 1940 pomislili tudi na mlade obiskovalce in jim ponudili mladinsko opereto skladatelja in dirigenta, duhovnika Lojzeta (Alojzija) Mava (1898–1977), z besedilom Maksa Simončiča *Angel z avtom*. O novi opereti je najprej pisal Cvetko. Kljub pohvalam na račun izvedbe in priprav je delo odklonil.¹⁴⁰ Povsem nasproten je bil Govekarjev komentar: »*opozarjamo na krasno uprizorjeno, razkošno opremljeno, srčkano izvajano, po vsebini in tendenci plemenito, izvirno vzgojno prvo otroško opereto.*«¹⁴¹ Tudi Silič¹⁴² je bil s predstavo očitno zadovoljen, zato je blizu misel, da je Cvetkovemu izjemno odklonilnemu pisanju morda le botrovala politična usmeritev liberalnega časnika *'Jutro'* in njega samega.

22. februarja 1940 je prišla na vrsto še ena opereta – *Tri stare škatle* nemškega skladatelja Walterja Kolla (1878–1940) 22. februarja 1940. Tudi to je Govekar v svoji kritiki pospremil s pomembnim podnaslovom »*Lepo opremljena in prav dobro izvajana opereta je prinesla poln uspeh.*«¹⁴³ Cvet-

136 sil. [Ivan Silič], »Kulturni obzornik. Lehar: Grof Luksemburški«, *Slovenec* LXVIII, št. 228a (4. oktober 1940): 8, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-Z34MHYL8>.

137 F. G. [Fran Govekar], »Fr. Leharjeva spevoigra: Friderika«, *Slovenski narod* LXXI-II, št. 280 (6. december 1940): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-G4E-2GYHM>.

138 cd. [Dragotin Cvetko], »Premiera ‚Friderike‘«, *Jutro* XXI, št. 287 (7. december 1940): 4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-CBE6NEZN>.

139 sil., »Kulturni obzornik. Ljubljanska Opera: Lehar: Friderika«, *Slovenec* LXVIII, št. 281a (6. december 1940): 8, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-NHoLI9I1>.

140 cd., »‚Angel z avtom‘ v operi«, *Jutro* XXI, št. 301 (24. december 1940): 5, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-BNQHTQGA>.

141 Fr. G., »Mav in Simončič: Angel z avtom«, *Slovenski narod* LXXIII, št. 297 (28. december 1940): 7, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-AVFEPMoU>.

142 sil., »Kulturni obzornik. Ljubljanska Opera: Angel z avtom«, *Slovenec* LXIX, št. 5a (8. januar 1941): 8, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-XER9PCB9>.

143 Fr. G., »Nova opereta: Tri stare škatle«, *Slovenski narod* LXXIV, št. 46 (25. februar 1941): 2, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-9W2NIOVW>.

ko¹⁴⁴ je imel bolj odklonilno stališče, Silič je tudi mislil podobno in končal: »Opereta je izven abonmaja, kar je tudi z ozirom na srednjekvalitetno delo popolnoma prav.«¹⁴⁵ Ta sezona se je končala z vsemi predvidenimi predstavami, enako kot tudi vse nadaljnje medvojne sezone. Podrobnosti o medvojnih dogajanjih sem opisal v svoji knjigi »Ljubljanska opera med drugo svetovno vojno«.

Bibliografija

- Cvetko, Ciril. »Mirko Polič, dirigent in skladatelj«. *Dokumenti Slovenskega gledališkega in filmskega muzeja* 31, št. 64–65 (1995): 46.
- Cvetko, Ciril. *Dirigent Niko Štritof in sopranistka Zlata Gjungjenac v ljubljanski operi*. Ljubljana: Slovenski gledališki muzej, 1999.
- Dnevne in druge periodične publikacije.*
- Gledališki listi Opere Ljubljana.*
- Hrovatin, Radoslav. »Friderik Rukavina«. V *Slovenski biografski leksikon*, 3. knjiga, 9. zvezek Raab–Švikaršič, ur. Alfonz Gspan et al. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1960.
- Letaki Opere Ljubljana.
- Loparnik, Borut. »Friderik Rukavina in vprašanja repertoarnih vodil slovenske opere«. V *Slovenska opera v evropskem okviru*, urednika Dragotin Cvetko in Danilo Pokorn, 92–110. Ljubljana: SAZU, 1982.
- Moravec, Dušan, ur. *Repertoar slovenskih gledališč 1867–1967*. Ljubljana: Slovenski gledališki muzej, 1967.
- Neubauer, Henrik. *Glasbenogledališka dela slovenskih skladateljev (opere, opere, baleti)*. Ljubljana: Slovenski gledališki in filmski muzej, 1992.
- Neubauer, Henrik. *Razmišljanja o prihodnosti operne umetnosti v Sloveniji s pogledom na preteklost in sedanjost*. Ljubljana: samozaložba, 2002.
- Neubauer, Henrik. *Opereta v Sloveniji*. Ljubljana: Glasbena matica, 2008.
- Neubauer, Henrik. *Ljubljanska opera med drugo svetovno vojno 1941–1945*. Ljubljana: samozaložba, 2012.
- Samec, Smiljan, ur. *Slovenski gledališki leksikon I, II, III*. Ljubljana: Mestno gledališče ljubljansko, 1972.
- Slovenski biografski leksikon*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1925–1991.

144 cd., »Kulturni pregled. Operetna premiera«, *Jutro* XXII, št. 48 (26. februar 1941): 3–4, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-QZYU18LK>.

145 sil., »Kulturni obzornik. 'Tri stare škatle' v Operi«, *Slovenec* LXIX, št. 48a (27. februar 1941): 8, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-8R33W5W1>.